

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

**ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄

**ΑΤΤΙΚΗ, ΘΕΤΤΑΛΙΑ, ΑΧΑΪΑ, ΛΕΥΚΑΣ,
ΑΙΤΩΛΙΑ, ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ**

(1888-1906)

(Ἀπόσπασμα ΑΙΤΩΛΙΑ – ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1904 μοι ἐπετράπη ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἐφετείου Πατρῶν, τοῦ Προέδρου κωλυομένου, ἵνα ἐπιληφθῶ ἀνακρίσεως περὶ βεβαιώσεως πράξεως ἐγκληματικῆς ἀποδιδομένης τῷ Νικολάῳ Τσέλιω, Νομάρχῃ Εὐρυτανίας, ἣν πρᾶξιν εἶχεν ἐκτελέσει διατελὼν δήμαρχος τοῦ Δήμου Ἀστακοῦ. Ἡ πρᾶξις, ἥτις τῷ ἀπεδίδετο, ἦν πλαστογραφίαι καὶ οἱ προτεινόμενοι εἰς ὑποστήριξιν αὐτῶν μάρτυρες ἦσαν κάτοικοι διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης - Ξηρομέρου τοῦ Νομοῦ Ἀκαρνανίας.

Ἀναχωρήσας τῶν Πατρῶν, διὰ Μεσολογγίου μετέβην εἰς Αἰτωλικόν, προσλαβὼν ὡς σωματοφύλακας τρεῖς χωροφύλακας. Ἐφ' ἡμέρας μετέβην εἰς Νεοχώρι, ἔδραν τοῦ Δήμου Παραχελωΐτιδος, ἐπιβὰς δὲ Πορθμείου διεπεραιώθην τὸν Ἀχελῶν καὶ ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα εὐρίσκεται τὸ χωρίον Κατοχή, ἔδρα τοῦ Δήμου Οἰνιάδων. Τὸ χωρίον εἶναι οἰκοδομημένον ἐπὶ τῶν πλευρῶν λόφου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου φαίνονται τὰ ἐρείπια πύργου, ὅστις λέγεται τῆς Βασιλικῆς ὁ πύργος. Λέγεται ὅτι ἡ εὐνοουμένη τοῦ σατράπου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ - Πασᾶ, ἡ περικαλὴς Βασιλική, φυγοῦσα ἐξ Ἰωαννίνων εὐθύς ὡς ἐθανατώθη ὁ ἐραστής, ἐκατῶκει ἐντὸς τοῦ πύργου αὐτοῦ, συγκομίσασα μεθ' ἑαυτῆς πλοῦτον ὀλόκληρον. Δι' αὐτὴν ὑπάρχει δημοτικὸν ᾄσμα, οὗ ὁ ἐπὶ ὁδὸς «Ντελμπεντέρισα Βασίλω, βάλε τό μπράτσο σου νὰ γύρω». Ἡ Βασιλική, ἄσωτος γυνή, ἐτράπη εἰς τὴν οἰνοποσίαν καί, ἀφοῦ διασπάθισεν ὀλοσχερῶς χρῆμα καὶ τιμαλφῇ, ἀπέθανεν ἀλκοολικὴ καταστᾶσα πρὸ δεκάδων δύο ἐτῶν ἐντὸς ἱπποστασίου τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἐν ᾧ διητᾶτο. Ταῦτα ἤκουσα, ἐν Αἰτωλικῷ λεγόμενα, περὶ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Εἰς Κατοχὴν ἐφιλοξενήθην ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ αὐτόθι κατοικοῦντος δικηγόρου Κυρίου Θεοδώρου Λυμπέρη, νῦν ἐκλεγέντος Δημάρχου Οἰνιάδος. Ὁ Κύριος Θ. Λυμπέρης ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ ὀδηγήσῃ, εἰς τοὺς Οἰνιάδας (Τρίκαρδος), ἔνθα ἐπὶ λόφου σώζονται ἔτι φρούριον παλαιὸν κατὰ μέγα μέρος καταρρέον. Τὰ περίχωρα τῆς Κατοχῆς εἰσὶ νοσῶδη, καθὸ γέμοντα τελμάτων. Προετιθέμην νὰ ἀναχωρήσω αὐθημερὸν τῇ ἀφίξει εἰς Κατοχή, ἀλλὰ παρεκωλύθην ἔνεκα βροχῆς χειμαρρῶδους, ἥτις διήρκεσεν ἐφ' ὀλόκληρον τὴν νύκτα τῆς 22-23 Ἀπριλίου. Τῇ πρωΐᾳ τῆς 23 αἰθριάσαντος τοῦ οὐρανοῦ ἐδυνήθην νὰ ἀπέλθω, ἐπιβαίνων ἵππου, ὃν ἐμίσθωσα μέχρι τοῦ χωρίου «Ποδολοβίτσα», οἰκοδομημένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀχελῶου ποταμοῦ. Τὸ χωρίον τοῦτο τελεῖ πανηγυριν τῇ 23 Ἀπριλίου, ὥστε μετὰ κόπου καὶ πολλῶν φροντίδων ἐπετεύχθη ἡ μίσθωσις ἐνὸς ἵππου, ἵνα μὲ μεταφέρῃ εἰς Ἀστακόν, ἐγὼ δὲ εἶχον ἀνάγκην καὶ δευτέρου χάριν τῶν σκευῶν, ἅτινα εἶχον μετ' ἐμοῦ. Τύχῃ ἀγαθῇ εἰς εὐγενῆς Ἀκαρνάν, ἐξ Ἀστακοῦ καταγόμενος, μοι ἐμίσθωσε τὸν ἵππον του καὶ οὕτω ἐδυνήθην νὰ μεταβῶ εἰς Ἀστακόν.

Ὁ Ἀστακὸς ἀπέχει τῆς Ποδολοβίτσης ἕξ περίπου ὥρας, οἱ χωροφύλακες δὲν γνωρίζουσι τὴν ὁδὸν καὶ προθυμοποιεῖται ὁ ἐκμισθώσας τὸν ἵππον, ὁ Θεόδωρος Μπούρας, νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς ὀδηγός. Προμηθευθεὶς τροφίμα ἄρχομαι ὁδεύων πρὸς τὸν Ἀστακόν δι' ἄτραπῶν ποὺ μὲν ὁμαλῶν ποὺ δὲ ἀνωμάλων, ἀλλὰ πάντοτε τερπνῶν διότι περιστοιχίζονται ὑπὸ δένδρων εὐσκίων, ἄγνων, φηγῶν πτελεῶν. Μετ' οὐ πολὺ

ἀφικνούμεθα εἰς κεφαλόβρυσον (πηγὴ ὕδατος) καὶ διανύσαντες ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς διανυτέας ὁδοῦ, καὶ καταυλιζόμεθα παρὰ τὴν πηγὴν καὶ ἐσθίομεν κρέας ἀμνοῦ ὀπτοῦ, ὡὰ καὶ καρπούς. Ὁ Μπούρας μοι ἐπέστησε τὴν προσοχὴν εἰς τὸν μετ' ὀλίγον ἀκουσθέντα βρυχηθμόν τοῦ θηριοῦ. Καὶ τῷ ὄντι ἤκουον μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων δευτερολέπτων ἤχον προσομοιάζοντα βρυχηθμῷ καὶ ὡς ἀπὸ βάθους ἀνερχόμενον. Ὁ βρυχηθμῶς οὗτος ἠκούετο ἀνὰ πέντε λεπτά πρῶτα τῆς ὥρας πάντοτε ὁμοιος. Τοῦ λαοῦ ἡ γνώμη ἢ ἀκλόνητος εἶναι ὅτι τὸ θηρίον βρυχᾶται· ἡ δὲ ἐξήγησις τῆς φωνῆς ταύτης εἶναι ὅτι εἰς πηγὰς τινὰς συμβαίνουσι μεταβολαὶ σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ καιροῦ, καὶ τότε προξενοῦσι κρότον καὶ θόρυβον, διότι, ἐξερχομένου τοῦ ὕδατος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ἀπολύεται ὁ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενος ἀήρ. Τὸ θηρίον διαρκῶς καὶ κατὰ διαλείμματα ἐφώναζεν, ἡμεῖς δὲ ἰππεύσαντες ἐτράπημεν τὴν πρὸς τὸν Ἀστακὸν ἄγουσαν. Ἡ ἀτραπὸς ἔβαινε ἐπὶ κλιτύων ὀρέων, ἐπὶ ὄροπεδίῳ καὶ τέλος ἐφθάνεν εἰς τὸ χεῖλος φάραγγος ἱκανῶς βαθείας, ἧς εἰς τὸ βάθος ἔδει νὰ βαδίσωμεν. Το σκότος τῆς νυκτὸς βαθύτατον ἐπῆλθεν, ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἰππεύσεως καθίστατο ἐπικίνδυνος καὶ οὕτω ἀφιππεύσαντες κατηρχόμεθα μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ δέους τὴν κατωφέρειαν τῆς φάραγγος. Εἰς τὸ στερέωμα διεκρίνοντο μαρμαίροντες οἱ ἀστέρες, ἐνῷ πέριξ ἡμῶν περιῖπταντο πανταχόθεν πολυπληθεῖς πυγολαμπίδες, αἵτινες ἀπέβαινον τὰ μάλιστα εὐεργετικαὶ τέρπουσιν. Περὶ ὥραν δὲ 8ην τῆς νυκτὸς τῆς 23 Ἀπριλίου εἰσερχόμεθα εἰς τὴν κωμόπολιν Ἀστακός, εἰς ἣν ὁ μπάρμπα Ἀναγνώστης Καρασεβδᾶς, ὁ ἀφεντάνθρωπος, εἷς τῶν προκρίτων τῆς κωμοπόλεως, ὅστις ἐστὶ κύριος τῆς ὠραιότερας τῶν αὐτόθι οἰκιῶν, μὲ φιλοξενεῖ εὐγενέστατα ἐν τῷ οἴκῳ. Φύσει εὐγενὴς ὁ Καρασεβδᾶς εἶναι καὶ ἐκτάκτως φιλόφρων καὶ εὐχάριστος εἰς τὴν συναναστροφὴν. Διηγεῖται μεθ' ἀπλοϊκῆς χάριτος πολλὰ τῶν τοῦ βίου συμβάντων, ὧν το τραγικώτατον ὅτι περιπεσὼν πότε εἰς τὰς χεῖρας ληστῶν, οἵτινες εἰσέβαλον ἐν τῷ οἴκῳ του διὰ τῆς στέγης, ἦν διετρύπησαν, καὶ ἀπαγόμενος κατῴρθωσε διὰ διαφόρων τεχνασμάτων νὰ ἀπελευθερωθῇ διὰ τῆς ἐκτάκτου ὠκυποδίας του. Ὁ Α. Καρασεβδᾶς εἶναι ἀρχηγὸς οἰκογενείας ἀγαστῆς, εἰς δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ Παντελῆς Α. Καρασεβδᾶς, εἶναι δοκιμώτατος σκοπευτής. Ἡ εἰς Ἀστακὸν διαμονὴ διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπεπεράτωσα τὴν ἐξέτασιν τῶν αὐτόσε κατοικούντων μαρτύρων.

Εἰς χωρίον Βασιλόπουλον, ἀπέχον πέντε σταδίους τοῦ Ἀστακοῦ, ἐπὶ κλιτύος ὄρους, μετέβην καὶ ἐνήργησα ἐξέτασιν μαρτύρων, ξενιζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ σεβασμίου πρεσβύτου καὶ ἐφημερίου τοῦ χωρίου Ἀλεξίου Λαγοῦ. Ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου παρέσχε μοι πᾶσαν περιποίησιν εἰς τόπον ὅπου οὐδὲν ἕτερον κατάλυμα εὐρίσκεται πρὸς διαμονήν. Το χωρίδιον Βασιλόπουλον ἔχει πηγὴν ὕδατος, πρᾶγμα σπανιώτατον διὰ τὴν ἐπαρχίαν Ξηρομέρου, εἰς ἣν ἀναγκάζονται νὰ ἀνορύττωσι μετὰ δυσχερείας φρέατα καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ἐν τοῖς οἴκοις ὕδαταποθήκας, ἐν αἷς ἀποταμιεύουσι τὸ ὄμβριον ὕδωρ. Ἀναχωρήσας τοῦ χωρίου Βασιλόπουλον μετέβην κατόπιν εἰς τὰ χωρία Χρυσοβίτσα, Πρόδρομος, Μαχαιρᾶς, Μπαμπίνι, Μαχαλᾶς, Παπαδάτου. Ἐκτὸς τοῦ χωρίου Χρυσοβίτσης καὶ Πρόδρομος, ἅπαντα τὰ λοιπὰ μνημονεύμενα χωρία συγκοινωνοῦσι δι' ὁδοῦ ἀμαξητῆς. Ἡ ὁδὸς αὕτη χαραχθεῖσα ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν, τροφοδοτεῖ ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν Ξηρομέρου καὶ καθίσταται εὐλόγως εὐεργετικὴ τοῖς τε ἐμπορευομένοις ὡς καὶ τοῖς συγκοινωνοῦσι δι' ἄλλας αἰτίας. Ὁ εὐφυέστατος ἐκεῖνος Ἀκαρνάν, ὁ Τατσέλος Μαυρομμάτης, ἐνήργησε καὶ κατῴρθωσε, διὰ πολλῶν κόπων, νὰ χαραχθῇ ἡ ὁδός. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Τατσέλου Μαυρομμάτη μακαρίζουσι. Ἡ οἰκογένεια Τατσέλου Μαυρομμάτη, ὅστις ἀπεβίωσεν ἄγαμος, τερματίζει τὴν γνησίαν. ὀνομαστὴν οἰκογένειαν Μαυρομμάτη. Ὅσον ἐγὼ ἐδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ, οὐδεὶς ἕτερος τῶν

μέχρι σήμερον πολιτευτῶν Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου, δὲν ἔπραξε τι ὠφέλιμον τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ὅστις περιλαμβάνει κατοίκους εὐφυεῖς, ἐργατικούς καὶ παράγει πολλὰ προϊόντα, πληρῶνων ἱκανοὺς φόρους τῷ Δημοσίῳ. Ἄς ὁμολογηθῇ, ὁ τόπος αὐτός, μένει ἡμελημένος καὶ τὸ ἔγκλημα ὁσημέραι πολλαπλασιάζεται παρὰ λαῶ εὐπλάστῳ καὶ ὑπερηφάνῳ.

Ἄπασα σχεδὸν ἡ Ἐπαρχία Ξηρομέρου παράγει ἀξιολόγους καπνούς, ὧν οἱ ἄριστοι θεωροῦνται οἱ τῶν ὀρεινότερων χωρίων τοῦ Δήμου Ἐχίνου, τῶν χωρίων Κατούνης, Παππαδάτου, Μαχαλᾶ, Μπαμπίνι. Παράγει δὲ καὶ βάλανον ἐν ἀφθονίᾳ, καθόσον ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία εἶναι κατάφυτος δρυὼν βαλανηφόρων, ἄλλων μὲν κοινοτικῶν, ἄλλων δὲ ιδιωτικῶν. Τρέφονται δ' ἐν Ξηρομέρῳ καὶ ἀγέλαι χοίρων, ὧν τινων τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐπικερδέστατον. Ὑπάρχει δὲ καὶ δάσος ἐν Ξηρομέρῳ παρθένον, οὗ ἐντὸς διαιτῶνται ἔτι ὀλίγα πλατυκέρατα (πλατῶνι) καὶ δορκάδες. Διήλθον μέσῳ τοῦ δάσους αὐτοῦ, συνηρεφοῦς καὶ καταμέστου ποικίλων ὑψηλῶν θάμνων καὶ πτερίδων. Οὐδαμοῦ δὲ ὕδωρ, οὔτε σταγόν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ φύσις θαλερωτάτη· γεωλογικὴ περίεργος ιδιότης, ἀπαντῶσα σπανίως. Το κλίμα τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου εἶναι νοσηρόν, διότι πανταχοῦ σχεδὸν ὑπάρχουσι τέλματα. Τρέφονται καὶ βούβαλοι εἰς τὰ πεδινώτερα τοῦ Ξηρομέρου χωρία, διότι αὐτόθι εὐρίσκονται τὰ πλείότερα τῶν τελμάτων.

* * *

Διορισθεὶς ὡς Ἐφορος των δικαστικῶν ἀντιπροσώπων, ἐπὶ ἐκλογῇ βουλευτικῇ ἀναπληρωματικῇ, μελλούσης νὰ ἐνεργηθῇ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου, ὡς ἐκ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τῷ βουλευτῇ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Τσόγκα, μετέβην εἰς Βόνιτσαν, ὅπου ἀνέμενον τοὺς δικαστικούς ἀντιπροσώπους, ἵνα κανονίσω τὰ τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ὡς ἐκ τυχόν βραδύτητος ἢ ἄλλης αἰτίας, ἥτις ἤθελεν ἐπιφέρει κώλυμα ἢ ἀναβολὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκλογὴ ἐστὶ διαρκείας ἡμέρας μόνον μιᾶς, εὐθὺς ὡς ἀπεπερατώθη αὕτη ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς Καρβασαράν, πόλιν κειμένην εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἡ Βόνιτσα ἐστὶ κώμη μικρά, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραλίας τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον· κεῖται δὲ πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου νεωρίου τοῦ Ἀνακτορίου. Οὐδὲν ἄξιον μνείας περιλαμβάνει ἡ κώμη αὕτη· οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰσὶ γεωργοί, εὐάγωγοι καὶ φιλόξενοι. Ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου Ἰωάννου Παππακώστα, ἱατροῦ, διακρίνεται ἐπὶ ἀγαθότητι καὶ προφρόνῳ φιλοξενίᾳ. Δυστυχῶς ὁλόκληρος ἡ κώμη αὕτη ὡς καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς μαστίζονται συνεχῶς ὑπὸ πυρετῶν, ἔνεκα τῶν πολλῶν τελμάτων, ἅτινα τὴν περιστοιχίζουσιν. Εἰς τὴν πρὸ τῆς Βονίτσης θάλασσαν ἀλιεύονται γαρίδες εὐμεγέθεις (γάμπαρες κοινῶς καλούμεναι ἐπὶ τόπου) καὶ λίαν ἡδεῖαι τὴν γεῦσιν. Εἶναι δὲ τῶν ἐδεσμάτων τοῦ τόπου τὸ ἐκλεκτότατον. Ὑπερθεν τῆς πόλεως, ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ καὶ βραχύδους, εὗρηται φρούριον κτισθὲν ἐπὶ Ἑνετῶν· ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων αὐτοῦ ἐν ἔτει 1862, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, ἅμα τῇ ἐξώσει τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος τοῦ Α΄, ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Γρίβας ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ στρατολογήσας πεντακισχιλίους περίπου Ἀκαρνανᾶς ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας· φθὰς ὁμῶς εἰς Μεσολόγγιον προσεβλήθη ὑπὸ πνευμονίας καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ αὐτόθι. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Θ. Γρίβα, προαγγελθεῖσα εἰς Ἀθήνας, ἐπέφερε τὸν πανικὸν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν προητοιμάζοντο τίνι τρόπῳ νὰ ἀποφύγῃσι μίαν τοιαύτην ἐπιδρομήν. Ὁ Θ. Γρίβας ἦν καὶ γενναῖος καὶ ἀκάθεκτος εἰς τὰς ὁρμὰς του. Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἐπανηγυρίσθη ἐν Ἀθήναις, φρονησάσης ὅτι ἡ ἔλευσις τοῦ

Γρίβα ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν λεηλασίαν. Ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ὁ τάφος τοῦ Θ. Γρίβα εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἡρώου του Μεσολογγίου, ἀνεγερθεὶς τῇ φροντίδι τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ γυναικὸς Κυρίας Περσεφόνης, θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Σταΐκου. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ὁ Δημήτριος Γρίβας, ὅστις ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐτάφη κάτωθεν μιᾶς ἀμφιλαφοῦς πλατάνου, εὐρισκομένης ἐντὸς τῆς πόλεως Βονίτσης, ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως. Ὁ τάφος αὐτὸς φέρει ἓνα ἀπλούστατον σταυρὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κεκοιμημένου. Ὁ Δ. Γρίβας ἐχρημάτισε πολλάκις Ὑπουργός καὶ ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τῆς Θετταλίας στρατιωτικὸς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἥτις, ἐν τῇ ὀξυδερκείᾳ τῆς, ἔταξεν αὐτὸν εἰς τὴν σπουδαίαν ἐκείνην ἐπαρχίαν τὴν προσφάτως ἀποσπασθεῖσαν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ προσαρτηθεῖσαν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ. Ὁ Χ. Τρικούπης προήγαγε τὸν Δ. Γρίβαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑποστρατήγου καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν ἐν Λαρίσῃ, νοήσας δικαίως ὅτι ὁ Γρίβας ὡς ἀνὴρ βουλήσεως, γενναιότητος καὶ ὀνόματος ἐνδόξου, ἦν ὁ κατάλληλος πρὸς διοίκησιν στρατιωτικὴν χώρας τέως ὑπὸ τὸν ζυγὸν διατελούσης καὶ μελλούσης ἐν τῷ μέλλοντι νὰ συμβιώσῃ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἔδει νὰ ἐπιβληθῇ ἡ τάξις ὑπὸ χειρὸς δυναμένης νὰ τὴν ἐπιβάλῃ καὶ βουλομένης νὰ πράξῃ τοῦτο. Καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων αἱ προβλέψεις τοῦ Χ. Τρικούπη ἐπηλήθευσαν καὶ ὁ Δ. Γρίβας ἐγένετο ὁ σωτὴρ τῆς Θετταλίας, δεξιότατα ἐνεργήσας κατὰ τὴν δόλιον ἐκείνην ἀπόπειραν εἰσβολῆς Τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς θέσεως Καραλί-Δερβέν. Καὶ μόνῃ ἡ ἀπόκρουσις αὕτη τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ἀγαθωτάτην γνώμην περὶ τοῦ γενναίου καὶ εὐφυοῦς ἐκείνου στρατιώτου. Τούτου ἕνεκα ἐπωνομάσθη ὁ Δ. Γρίβας, ὁ ἥρωας τοῦ Καραλί-Δερβέν. Οἱ πρῶτοι ἀποκρούσαντες εἰς Καραλί-Δερβέν τὸν ἐπελθόντα ἐχθρὸν ἦσαν οἱ γενναῖοι κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Πεζικοῦ οἱ κ. κ. Μανουσόπουλος καὶ Μπαῖρακτάρης.

Οἱ Ἀκαρναῖες ὄνομα, ὃ λατρεύουσιν, εἶναι τὸ τῆς οἰκογενείας Γρίβα. Ὑπάρχει εἰς θέσιν «Περατειά» τῆς Ἀκαρνανίας, κειμένην ἔναντι καὶ ἐγγύτατα τῆς πόλεως τῆς Λευκάδος, οἰκία ἐν εἵδει πύργου, ἀνήκουσα τῇ οἰκογενείᾳ Γρίβα· τὴν σήμερον ἡ Περατειὰ ἀνήκει τῇ θυγατρὶ τοῦ Δημητρίου Θ. Γρίβα, τῇ Κυρίᾳ Ἑλένῃ, γυναικὶ δὲ τοῦ κ. Κωνστ. Παπανικολῆ· οὐ μακρὰν δ' αὐτῆς οἶκος, ἐντὸς ἐκτεταμένου περιφράκτου δάσους, ἐκτισται, κτῆμα τῆς Κυρίας Περσεφόνης Θ. Γρίβα, «τὸ σπῖτι τῆς στρατηγίνας», ὡς λέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

* * *

Ἀναχωρήσας ἐκ Βονίτσης, εὐθὺς ὡς ἀπεπερατώθη ἡ ἐκλογὴ ἀπεβιβάσθην εἰς τὸν Καρβασαράν (Κερβάν-σεράϊ) πόλιν παραθαλάσσιον τῆς Ἀκαρνανίας, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρωτεύουσαν δὲ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Διανυκτερεύσας δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγγινουστάτου πολίτου κατοικοῦ δὲ Καρβανσαρά, τοῦ Κυρίου Ἀναστασίου Χαβίνη, τῇ ἐπιούσῃ, διαθέων ἐφ' ἡμάξης τὴν ἀμαξητὴν ὁδὸν τὴν ἐνώνουσαν τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου μετὰ τῆς ἐπαρχίας Ξηρομέρου καὶ Τριχωνίας, διηυθυνόμεναι εἰς Ἀγρίνιον. Βαίνων πρὸς τὴν Τριχωνίαν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας, ἔχω πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ὄρος Θύαμον (Πεταλᾶς), ὄρος ἔτι ἀγροϊκόν, δηλ. ἀκαλλιέργητον, ἄγριον. Ἡ ὁδὸς εἶναι ἐκτάκτως τερπνὴ, διασχίζει δὲ δάσος δρυοβαλάνων καὶ πτερίδων θάμνους πυκνοτάτους. Προσεγγίζω, βαίνων πρὸς τὴν Τριχωνίαν, δεξιᾷ μικρὸν τι οἶκημα, κείμενον εἰς τὴν θέσιν «Ρίβιο», κτῆμα τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Παππαδάτου, τοῦ Δήμου Ἐχίνου, τῆς ἐπαρχίας Ξηρομέρου, Βασιλείου Κόκκαλη, μεγαλοκτηματίου, ὅστις μὲ φιλοξενεῖ καὶ μοὶ παρέχει, ὡς σύντροφον μέχρις Ἀγρινίου, τὸν νεαρώτατον τῶν υἱῶν του Ἰωάννην, φουστανελοφοροῦντα κομφότατα καὶ πτερόποδα νεανίσκον. Ἡ νῦξ ἦν

σεληνόβλητος καὶ οὕτω ἡδυνήθη νὰ τέρωμαι ἐν τῇ μοναξίᾳ τῶν δασῶν. Ἀφοῦ δὲ διήλθομεν τὴν Στρατίων χώραν, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν διὰ τῆς σιδηροχύτου γεφύρας, ἣν ἔστησεν ὁ Χ. Τρικούπης ἐπὶ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ. Ἡ μεγίστη αὕτη γέφυρα εὐεργετεῖ τοὺς περιοίκους· πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς ἐπνίγοντο κατ' ἔτος ἐντὸς τοῦ Ἀχελώου πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ πλεῖστα ὑποζύγια. Ἡ ἀπὸ Καρβασαραῖ εἰς Ἀγρίνιον ἀπόστασις εἶναι ὅσον πεντήκοντα σταδίων.

Ἡ πόλις τοῦ Ἀγρινίου, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας, εἶναι πόλις ρυμοτομημένη, ἔχει ωραίας πλατείας διατηρεῖ λέσχην ἐμπορικὴν καὶ κατήρτισαν οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι τῆς ἀρκετὰ καλὴν μουσικὴν, ἥτις ἀνακρούει καθ' ἀπάσας τὰς ἑορτὰς μουσικὰ τεμάχια καὶ προσελκύει καὶ τέρπει τὸν φιλόμουσον λαόν. Κατοικεῖται τὸ Ἀγρίνιον ὑπὸ ὀκτακισχιλίων ψυχῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐμπορεύονται τὰ καπνὰ, ὧν ἀφθονίαν μεγάλην παράγει ἡ Τριχωνία.

Εὐθὺς τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Ἀγρίνιον εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος, συνελθὼν ἐν ὀλομελείᾳ, μὲ διώρισεν ὥς Ἐφορον τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριχωνίας διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐνεργηθῇ βουλευτικὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, ὥς ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ Βουλευτοῦ Τριχωνίας Σκαλτσοδήμου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκλογὴ ἔμελλε νὰ ἐνεργηθῇ ἡσύχως, διότι μία μόνον κάλπη βουλευτικὴ ἐτίθετο, ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς Κεφαλόβρυσον, πρωτεύουσαν τοῦ Δήμου Παμφίας, ἀπέχον τοῦ Ἀγρινίου πέντε περίπου ὥρας διὰ τῆς ἀμάξης, ἵνα αὐτόθι ἐπισκεφθῶ τὰς ἐνεργηθεῖσας ἀνασκαφὰς εἰς τὸν Θέρμον. Ἐχων μετ' ἐμοῦ συνοδοιπόρον τὸν εὐγενέστατον ἐκ Ζακύνθου Εἰρηνοδίκην Ἀγρινίου Κύριον Δ. Ποταμίτην μετέβην εἰς Κεφαλόβρυσον, διασχίζων τόπους θαυμασίας καλλονῆς ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Κεφαλόβρυσον περὶ τὴν μεσημβρίαν. Αἱ ἐνεργηθεῖσαι εἰς Θέρμον ἀνασκαφαί ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ ὁδηγίαν τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους Κυρίου Σωτηριάδου ἡγαγον εἰς φῶς πολλὰ καὶ ἐνίστε περίεργα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Τοῦ Κυρίου Σωτηριάδου ἀπόντος τότε, μοι ἐξήγει τα διάφορα ἀρχαῖα ὁ διδάσκαλος Κεφαλοβρύσου Κύριος Δημήτριος Λουκόπουλος. Εἰς Κεφαλόβρυσον, ὥραιαν κώμην μικράν, διαρρεομένην ὑπὸ ὑδάτων ἀφθόνων καὶ σύσκιον ἐκ πλατάνων ὑψηλῶν καὶ πυκνῶν, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ προκρίτου τῆς κώμης Κυρίου Ἀθανασίου Βασιλοπούλου ἀνδρὸς εὐφυοῦς καὶ εὐγενοῦς φύσει, καὶ διενυκτέρευσα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, τυχὼν περιποιήσεων ἀφελῶν καὶ εἰλικρινῶν, ὥς συνήθως εἰσὶν οἱ ρουμελιῶται φιλόφρονες καὶ περιποιητικοί. Ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Κυρίου Ἀθ. Βασιλοπούλου εἰσὶν εὐγενέστατα.

Διὰ τῆς ἀμαξητῆς ὁδεύοντες εἰς τὰς πλευρὰς ὁρέων, καταπρασίνων ἐκ δασῶν πεύκων, πρίνων καὶ ἄλλων θάμνων καὶ δεξιόθεν βλέποντες τὴν λίμνην Τριχωνίτιδα ἐξ ἀπόπτου, βαίνομεν ταχὺ περιθέοντες τὴν λίμνην, εἰς χωρίον Συκιά, ὅπου ἄρχεται ἡ ὁδὸς ἡ διὰ μέσου τῶν λιμνῶν Τριχωνίτιδος καὶ Λυσιμαχίας ἄγουσα εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀγρινίου. Τῇ ἐπιούσῃ, ἐπιβάς τῶν βορειοδυτικῶν Σιδηροδρόμων, τὴν κεφαλὴν ἐχόντων τὸ Ἀγρίνιον καὶ τέρμα τὸ Κρουονέρι, κατέρχομαι εἰς Κρουονέρι καὶ ἐπιβάς τοῦ μικροῦ ἀτμοπλοίου, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Σιδηροδρόμων, πλέω εἰς Πάτρας εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἐργασίας μου.

Οἱ βορειοδυτικοὶ Σιδηρόδρομοι τῆς Ἑλλάδος διέρχονται διὰ τόπων ἐξαιρετικῆς φυσικῆς καλλονῆς καὶ προσεγγίζουνσι πλησίον τοῦ χωρίου Ἀγγελόκαστρον τοῦ Δήμου Ὠλενείας τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου. Περὶ τὸ χωρίον αὐτὸ αὐτόφυτοι ὑπάρχουσιν ἰωνιαὶ πολυπληθέσταται καὶ ὁ ἄηρ ἀρωματίζεται κατὰ τοὺς μῆνας ἀνθίζουσι τὰ χαμαίζηλα ταῦτα φυτά. Εἶναι τὸ θέαμα χαριέστατον καὶ μετέχει πολὺ πολιτισμοῦ, ὅταν βλέπω χεῖρας μικρῶν κορασίων φερούσας μικρὰς ἐξ Ἴων ἀνθοδέσμας καὶ πωλούσας αὐτὰς ἀντὶ εὐτελεστάτου τιμήματος.

Ἐν ἔτει 1903 ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου Πατρῶν Κύριος Πᾶνος Ξ. Νίδερ ἐδέχετο νὰ ὀνομασθῇ Ἀρεοπαγίτης, προκρίτνων τὴν θέσιν ταύτην, ἀντὶ μεταθέσεως, ἣτις τῷ παρεσκευάζετο εἰς ἄλλο Ἐφετεῖον, ἔνεκα προτιμήσεως τοῦ Προέδρου Ἐφετῶν κ. Α. Γριμάνη, τοποθετηθέντος εἰς Πάτρας. Ὁ κ. Α. Γριμάνης, μετατεθείς εἰς Πάτρας, δὲν παρέμεινεν αὐτόθι ἢ ὀλίγους μόνον μῆνας, διότι ἡ Κυβέρνησις Δημητρίου Ράλλη ἐθεώρησεν ὅτι ὁ κ. Γριμάνης ἔπρεπε νὰ μὴ παραμείνῃ ἐν Πάτραις, ἔνεκα λόγων οὓς αὕτη ἐγνώριζε. Κατ' ἀκολουθίαν μετετίθετο εἰς Πάτρας, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου, ὁ Κύριος Δημήτριος Ποταμιάνος, δικαστὴς τῶν ἐγκρίτων, πρώτης τάξεως, ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ὁ κ. Δημήτριος Ράλλης. Καὶ ἀληθῶς, ὁ κ. Ποταμιάνος εἶναι πρώτης τάξεως δικαστὴς καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸς καὶ φιλόπονος εἰς ἅκρον. Εὐγενὴς τοὺς τρόπους, ἔχων πλήρη συναίσθησιν τοῦ γνῶθι σαυτόν, ὅχι φίλαυτος, λεπτολόγος δὲ, νοεῖ, ὅταν ἐργάζεται. ἵνα διευθύνῃ αὐτὸς ἅπασαν τὴν ἐργασίαν καί, κατ' ἀκολουθίαν, πρὶν ἢ διανείμῃ τοῖς δικασταῖς τὴν ταχθεῖσαν ἐκάστῳ ἐργασίαν, προμελετᾷ τὴν δικασθεῖσαν ὑπόθεσιν, τηρεῖ σημειώσεις καὶ οὕτω εὐρίσκεται ἐν γνώσει τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ὅταν κληθῶσιν οἱ δικασταὶ πρὸς διάσκεψιν, εὐρίσκεται ἐν γνώσει ἁπασῶν τῶν ὄψεων τῆς ὑποθέσεως καὶ δὲ ὁδηγεῖ, ἐν ἀνάγκῃ τὸν εἰσηγητὴν, ἐλέγχει αὐτὸν σφαλλόμενον καὶ εὐρύνει οὕτω τὴν ἔχουσαν ἀνάγκην εὐρυτέρας μελέτης καὶ ἐξετάσεως ὑπόθεσιν. Ἡ εὐσυνειδησία τοῦ κ. Δ. Ποταμιάνου εἶναι μοναδικὴ καὶ ἀνάγκην θεωρῶ ἐπιβεβλημένην νὰ τὴν καταστήσω γνωστήν· διότι, ἀτυχῶς, ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ, πᾶς ὅστις ἐκπληροῖ ἀκριβῶς τὸ ἔργον του καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἰδιορρύθμων ἰδιοτρόπων, ρεκλαμαδῶρων, κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιθετοθεσίαν. Στενὰ πνεύματα, πνευματικοὶ εὐνοῦχοι εἶναι οἱ οὕτω κρίνοντες καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ αὕτῃ ἡ Δικαιοσύνη μένει στάσιμος. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Δ. Ποταμιάνου εἶναι τέλειον πάντοτε, μετὰς ἐλλείψεως ἐκείνας βεβαίως, ἧς τινὰς καὶ ἡ ἀρτιωτάτη, διάνοια δύναται νὰ ἐμπεριέχῃ.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1903 ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργός Α. Ζ. μετετέθετε προσωρινῶς εἰς Κέρκυραν, ὡς ἐμάνθανον, ἵνα ἱκανοποιήσῃ ἀξιώσεις φίλων του ἐν Πάτραις. Ἀλλὰ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ διαδεξάμενος τὸν Α. Ζυγομαλῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης Π. Μερλόπουλος, ἀναγνωρίσας τὸ ἔκτροπον τῆς τοιαύτης μεταθέσεως, μετετέθετεν αὐτὸς εἰς Πάτρας, ὁπόθεν κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1904 ὁ τὸν ὑπουργικὸν θῶκον τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργείου κατέχων Ν. Δ. Λεβίδης, μετετέθετεν εἰς Λάρισαν. Μεταθέσεις Ἐφετῶν τόσον συχναὶ δὲν εἶναι βέβαια ρωστικαὶ διὰ τὸ ἀνώτερον σῶμα τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Κράτους καὶ ἐπιφέρουσι δυστυχῶς δισταγμοὺς τῇ κοινωνίᾳ τίς πότε ἄραγε λόγος πείθει τὸν ὑπουργὸν νὰ πραγματοποιῇ τοιαύτας μεταθέσεις; Λόγοι καθαρῶς κομματικοί, λόγοι εὐτελείας, λόγοι παράλογοι κρίσεως χαλαρᾶς ἐκμυζώσης καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐν τῷ σώματι τῆς πολιτείας ζωτικῷ αἵματος εἰσὶ τὰ αἷτια. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ πράξῃ πλεῖον τούτου εἰς ὑπουργός, ὅστις πολιτευόμενος συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 ὅτε μὲν διεβεβαίου πίστιν τῷ ἀοιδίμῳ Χ.

Τρικούπη, ὅτε δὲ μεθιστάμενος τῶν τάξεων αὐτοῦ μετέβαινεν εἰς τὸ πολιτικόν στρατόπεδον τοῦ μακαρίτου Θ. Π. Δηλιγιάννη· ὅτε καθίστατο ἀντιδυναστικός, ἵνα μετ' οὐ πολὺ προσκληθῇ ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ πτύξῃ πρὸ τῆς Μεγαλειότητος καὶ ὑποκλιθῇ ἐδαφιαίως· ὅτε τέλος ἵνα κατασταλάξῃ εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τοῦ Γ. Θεοτόκη; Καὶ ὁ Δηλιγιάννης καὶ ὁ Θεοτόκης ὠνόμασαν αὐτόν, τὸν Ν.Δ. Λεβίδην, Ὑπουργὸν μὲ τοιούτους τίτλους, κεκοσμημένον καὶ μὲ μέλλον εὐρύτατον, εἰς ὀρίζοντας πολιτειακούς!

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις ἐνὸς Ἐφέτη, μέσα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ
«Περιηγήσεις ἀνά τὴν Ἑλλάδα»
το ὁποῖο διαμορφώθηκε σὲ ψηφιακὴ μορφή ἀπὸ ἀντίτυπο
γιά τὶς ἀνάγκες τῆς ιστοσελίδας

www.pentalofo.gr